

หมู่บ้าน - พุทธสถาน - โรงเรียนสัมมา
สิกขา: การประกอบสร้างชุมชนทาง
ศีลธรรมของชาวอโศก*
(Homes, Temple, and Samma
Sikka School: The Construction
of Asoka Moral Communities)

บัณฑิต ศิริรักษ์โสภณ**
(Bundit Siriraksophon)

Received: March 13, 2018

Revised: June 30, 2018

Accepted: August 13, 2018

* บทความนี้พัฒนาจากการวิจัยภาคสนาม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาของผู้เขียน โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากโครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว. ศาสตราจารย์ ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ (RTA5880010): “พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทในบริบทวัฒนธรรมเอเชียอาคเนย์ (คริสต์ศตวรรษที่ 11 - ปัจจุบัน).

** นักวิจัยอิสระ (Independent Researcher).

บทความวิจัย

วิชาการ

บทคัดย่อ

“อโศก” เป็นขบวนการพุทธศาสนาที่ก่อรูปขึ้นในสังคมไทยตั้งแต่ในต้นทศวรรษ 2510 ขบวนการนี้ปรากฏตัวตนและความเป็นองค์กรเอกเทศชัดเจน เมื่อผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวอโศกคือท่านโพธิรักษ์ ประกาศแยกตัวจากการปกครองของมหาเถรสมาคมเมื่อ พ.ศ. 2518 “อโศก” ทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวทางของตัวเอง โดยอ้างอิงการปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า ด้วยการก่อตั้งชุมชนอโศกขึ้นในหลายแห่งทั่วประเทศไทย พร้อมกับขยายเครือข่ายสมาชิก หรือ “ญาติธรรม” ออกไปอย่างกว้างขวาง บทความนี้มาจากการเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชนปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม เพื่อทำความเข้าใจการประกอบสร้างขึ้นมาของชุมชนทางศีลธรรม (moral community) จากองค์ประกอบ ได้แก่ หมู่บ้านพุทธสถาน และโรงเรียนสัมมาสิกขา ผู้เขียนพบว่าทั้งสามองค์ประกอบนี้ เกื้อหนุนให้ชาวอโศกบรรลุถึงนิพพานหรือการสิ้นทุกข์ได้ ในลักษณะของกระบวนการลดละเลิกกิเลสอย่างสะสมค่อยเป็นค่อยไปผ่านการปฏิบัติแบบรวมหมู่ นอกจากนี้ ยังทำให้อโศกจัดวางสถานะที่แน่นอนของตนเองในสังคมไทยในฐานะ “ตัวแบบ” ที่เข้มงวดสำหรับการฝึกฝนปฏิบัติธรรมและการผลิตทางเศรษฐกิจทั้งพึ่งตัวเองและช่วยเหลือผู้อื่นไปพร้อม ๆ กัน

คำสำคัญ: ชุมชนศึกษา, ชุมชนทางศีลธรรม, พุทธศาสนาเถรวาท, ขบวนการอโศก, ปฐมอโศก

ABSTRACT

Began under the leadership of Samana Bodiraksa, Asoka, a modern reform Buddhist movement in Thailand, declared independence from the Ecclesiastic Council in 1975 and established a number of moral communities and networks of outside members called ‘*Yati-dharma*’ or dharma relatives throughout the country. Asoka communities observe Buddha’s teachings and rules or *Dharma-vinaya* defined in its own ways.

The purpose of this article is to investigate the construction of Asoka moral communities from homes, temple and Samma Sikka School. A fieldwork was done in Pathama Asoka, a major community in Nakhon Pathom province in Central Thailand. Findings show that the three major components enable Asoka members to attain *Nirvana* through the collective practice of moral virtue in their daily lives. Those components also enable Asoka to identify itself a model of strict dharma practice and food production for self consumption while sharing one’s surplus with the rest of society.

Keywords: Community studies, Moral Community, Theravada Buddhism, Asoka’s Social Movements, Pathama - asoka

บทนำ

นักสังคมศาสตร์ถกเถียงมานานแล้วว่าชุมชนถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร ความหมายของคำว่า “community” ที่แปลในภาษาไทยว่า “ชุมชน” ยังมีความหมายคลุมเครือและไม่มีนิยามตายตัว ความหมายของคำนี้พบว่ามีอย่างน้อย 94 ความหมาย แม้ไม่ได้มีความหมายโดยนัยแนบสนิทกัน แต่ความหมายหนึ่งที่รับรู้โดยทั่วไปคือ “ชุมชนเป็นที่ ๆ ผู้คนเข้ามาติดต่อสัมพันธ์กัน ลักษณะเบื้องต้นที่เห็นได้ชัดเจนของชุมชนคือความผูกพันหรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่ยึดเหนี่ยวคนให้รวมเข้าด้วยกันในพื้นที่แห่งหนึ่ง” (Hillery 1955: 124) นักสังคมวิทยาไทยได้ให้นิยามของชุมชน ว่าหมายถึง “องค์การสังคมที่ตั้งอยู่ในท้องที่หนึ่ง สามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันให้แก่สมาชิกที่อยู่ในชุมชนได้” (Sanyawiwat 1980: 108) เช่น หลังจากที่ได้ก้าวออกจากบ้าน เขาก็จะพบกับโครงสร้างของชุมชนที่ตัวเองอยู่ โดยทันที ไม่ว่าจะเป็นเด็กที่เกิดและเติบโตในท้องไร่ท้องนาหรือในชุมชนเมือง ด้วยเหตุนี้พื้นที่ของชุมชนจึงมีขนาดทางกายภาพเล็กใหญ่แตกต่างกันได้ แต่ต้องเป็นชุมชนที่ประชาชนในอาณาเขตสามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นได้ เป็นหน่วยทางสังคมที่ครอบคลุมกิจกรรมหลายอย่างไว้ (Yamklinfung 1986: 97)

อย่างไรก็ตาม นักมานุษยวิทยาบางส่วนไม่เห็นด้วยกับการนิยามชุมชนในเชิง “สถาบัน” และ “โครงสร้าง - หน้าที่” ที่มองพื้นที่ทางกายภาพแนบอยู่กับหน้าที่ทางกายภาพของพื้นที่ และตรึงให้ผู้คนผูกติดอยู่กับพื้นที่ที่กายภาพหรือเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เพียงอย่างเดียว แอนโทนี โคเฮน (Anthony P. Cohen) เสนอว่าชุมชนเป็นสิ่งที่ถูกจินตนาการขึ้น เขาปฏิเสธความหมายของชุมชนที่ถูกนิยามอยู่แค่เพียงการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันระหว่างบุคคลในพื้นที่และเวลาใดเวลาหนึ่ง แต่ผู้คนยังจำเป็นต้องพึ่งพาสัญลักษณ์เพื่อทำความเข้าใจบางสิ่งบางอย่างร่วมกันหรือ “รู้จักกัน” ระหว่างสมาชิก สัญลักษณ์มีความหมายได้หลายระดับตั้งแต่คลุมเครือไปจนละเอียดและเฉพาะเจาะจง ในระดับนามธรรมสัญลักษณ์ในชุมชนเป็นความกลมกลืนที่ผู้คน

มีส่วนร่วมรวมถึงสายใยความผูกพันระหว่างสมาชิก กล่าวได้ว่าชุมชน คือ “ระเบียบสัญลักษณ์” นำพามนุษย์เข้าไปสู่บรรยากาศแห่งอารมณ์ความรู้สึก สัญลักษณ์เหล่านี้เป็นพรหมแดนทางสังคมที่สมาชิกสร้างขึ้นเพื่อตอบโต้กับสภาพแวดล้อม ขณะเดียวกันก็ใช้กำหนดอาณาเขตระหว่าง “ชุมชนของเรา” กับ “ชุมชนของเขา” (Cohen 1985: 12 - 13) นอกเหนือจากการรับรู้ความหมายของชุมชนในเชิงประจักษ์ ชุมชนยังมีมิติของการเป็นทั้งจินตนาการและความจริงทางสัญลักษณ์

นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสอย่าง เอมีล เดอโคฮีม (Emile Durkheim) ตั้งคำถามว่าชุมชนเกี่ยวข้องกับศีลธรรมได้อย่างไร โดยเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจศาสนาของคนในสังคมบรรพกาลเพื่อดูว่ามีอะไรเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความเชื่อเหล่านั้นกับศาสนาใหญ่ ๆ ที่เกิดขึ้น เขาสนใจการบูชาเสาโทเท็ม (totemism) เพราะเห็นว่าโทเท็มไม่ใช่แค่เพียงลัทธิบูชาสัตว์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่เป็นวิธีการที่มนุษย์เชื่อมโยงตัวเองเข้ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่ไม่รู้ในธรรมชาติ รวมทั้งเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนที่นำเสนอในรูปของต้นไม้หรือสิ่งสาราสัตว์ (Durkheim 1995: XXX - XXXI) ในแง่หนึ่ง สัญลักษณ์เหล่านี้จึงมีหน้าที่สร้างและธำรงความรู้สึกของการเป็นพวกพ้องเดียวกัน กล่าวได้ว่าประสบการณ์ทางศาสนาได้เป็นพลังที่ผสมผสานปัจเจกนำไปสู่การรวมกลุ่มของปัจเจกจนเกิดเป็น “ศาสนจักร” (church) หรือ “ชุมชนทางศีลธรรม” (moral community) (Durkheim 1995: 44) ขณะที่นักมานุษยวิทยาในยุคหลังอย่าง คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ ได้ให้นิยามของ “ศาสนา” ว่าหมายถึง ระบบของสัญลักษณ์ที่ให้แนวคิดเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของโลกและสรรพสิ่งแก่มนุษย์ ที่สำคัญศาสนายังก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกและแรงขับเคลื่อนอันทรงพลัง (Geertz 1973: 90 - 94) จะเห็นว่านิยามศาสนาของทั้งเดอโคฮีมและเกียร์ซ ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบและหน้าที่ทางสังคมของศาสนา โดยเฉพาะการตีความด้วยทศมภัร์ รวมทั้งการหยิบยืมสัญลักษณ์สำคัญในศาสนา

ภายใต้ปริบทของพุทธศาสนาเถรวาทในสังคมไทยร่วมสมัย ประกอบด้วยกลุ่มและขบวนการที่หลากหลาย “อโศก” เป็นขบวนการพุทธศาสนาหนึ่งที่ก่อรูปขึ้นในสังคมไทยตั้งแต่ในต้นทศวรรษ 2510 อโศกปรากฏตัวตนและความเป็นองค์กรเอกเทศชัดเจน เมื่อผู้นำทางจิตวิญญาณของชาวอโศกคือท่านโพธิรักษ์ ประกาศแยกตัวจากการปกครองของมหาเถรสมาคมเมื่อ พ.ศ. 2518 ขบวนการอโศกเกิดขึ้นและมีพัฒนาการมาต่อเนื่องเกือบ 50 ปี ขบวนการนี้เองที่ตัวเองเข้ากับหลักปรัชญาในพุทธศาสนาแบบเถรวาท โดยนัยามการปฏิบัติธรรมตามหลักพุทธศาสนา ว่าบุคคลสามารถบรรลุถึงนิพพานหรือการสิ้นทุกข์ได้ ในลักษณะของกระบวนการลดละเลิกกิเลสอย่างสะสมค่อยเป็นค่อยไป ผ่านการทำงานหนักเพื่อการผลิตโดยมุ่งประโยชน์ต่อผู้อื่น (Siriraksophon 2016b) ที่ผ่านมานักวิชาการบางส่วนได้นิยามชุมชนอโศกไว้ในบางลักษณะ เช่น “ชุมชนพุทธยูโทเปีย” โดยมีที่มาจากการนำคำสอนในพระพุทธานามารังสรรค์ขึ้นเป็นชุมชนตามอุดมคติตั้งแต่การถือศีล ปฏิบัติธรรมจนถึงสร้างสภาวะแวดล้อมทั้งด้านวัตถุและจิตใจให้เป็นชุมชนหรือสังคมที่ทุกคนอยู่ร่วมกันเป็น “ชาวพุทธที่แท้จริง” (Chantornvong 1988: 20) หรือการนิยามอโศกว่าเป็น “ชุมชนที่จินตนาการตัวเอง” (Imagining Community) ที่หมายถึง “วิถีทางที่ผู้คนสามารถจินตนาการและสร้างสรรค์การปฏิบัติกร ตลอดจนความรู้ อำนาจ และตัวตนของตัวเอง” (Tanabe 2008: 3 - 5) ซึ่งประกอบด้วยการรวมตัวของปัจเจกที่มีเป้าหมายร่วมกันโดยไม่จำเป็นต้องมีอัตลักษณ์แบบรวมหมู่ที่เป็นหนึ่งเดียวเสมอไป (Tanabe 2016: 6 - 9)

ในบทความนี้ ผู้เขียนเสนอว่าความเชื่อของชาวอโศกที่อิงตัวเองกับหลักการในพุทธศาสนาได้กลายเป็นพื้นฐานของปฏิบัติการสร้างชุมชนและวิถีชีวิตประจำวัน ผู้เขียนพยายามทำความเข้าใจการประกอบสร้างความเป็น “ชุมชน” ของชาวอโศกภายใต้ความสัมพันธ์แบบ “บ้าน - วัด - โรงเรียน” หรือที่ชาวอโศกเรียกว่า “บวร”¹

¹ หรือเรียกโดยย่อว่า “บวร” เป็นคำที่ใช้แพร่หลายอยู่ทั่วไปในสังคมไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดที่ต้องการ ส่งเสริมความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม.

โดยเก็บข้อมูลที่ “ปฐมอโศก” ซึ่งเป็นชุมชนสาขาขนาดใหญ่ในเครือข่ายของอโศก ในช่วงระยะเวลา 14 เดือนระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2558 - มิถุนายน พ.ศ. 2559 ผู้เขียนพยายามทำความเข้าใจคือว่าชุมชนปฐมอโศกถูกสร้างขึ้นอย่างไรในเชิงสัญลักษณ์การเชื่อมโยงชุมชนเข้ากับศีลธรรม (the moral) มีลักษณะอย่างไร รวมทั้งชาวอโศกรับรู้ความหมายของชุมชนทางศีลธรรมนี้ว่าอย่างไรภายใต้ความสัมพันธ์ของปฐมอโศกที่ประกอบด้วย “บ้าน - วัด - โรงเรียน” หรือ “หมู่บ้าน - พุทธสถาน - โรงเรียนสัมมาสิกขา”

พัฒนาการของขบวนการ “อโศก”

ขบวนการอโศกผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงในท่ามกลางบริบทเศรษฐกิจการเมืองไทยมายาวนานเกือบ 5 ทศวรรษ โดยพิจารณาพัฒนาการของอโศกได้เป็น 3 ยุค (Siriraksophon 2016a: 28 - 69) ดังนี้

ยุคก่อกำเนิด “อโศก” (พ.ศ. 2513 - 2530) ภายหลังจากแยกตัวจากมหาเถรสมาคมชาวอโศกได้ทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามแนวทางของตัวเอง โดยอ้างอิงหลักการปกครองตนเองจากพระธรรมวินัยเป็นหลัก ในแง่นี้วัตรปฏิบัติที่ทำให้ให้นักบวชอโศกแตกต่างจากนักบวชทั่วไป อาทิ การนุ่งห่มจีวรสีรัก ไม่โกนคิ้ว ส่วนการปฏิบัติศีลนอกจาก 227 ข้อ ตามหลักการของสงฆ์แล้ว สมณะยังฉันมังสวิรัตติ ละเว้นบริโภคเกินกว่าวันละ 1 มื้อ ละสิ่งเสพติดทุกชนิด รวมทั้งบุหรี หนากพลู ยานัตถุ ละเว้นการนอนกลางวันระหว่าง 05.00 - 18.00 น. ยกเว้นอาพาธ ยกเว้นการสวมรองเท้า เครื่องประดับตกแต่งเกินฐานะสมณะเพศ ไม่ใช่ยามและร่ม ละเว้นการมีเงินทอง นักบวชชาวอโศกยังปฏิเสธการประกอบพิธีกรรมสงฆ์ทั่วไป เช่น ไม่ทำน้ำมนต์ ไม่รดน้ำมนต์ ไม่ทำพระเครื่องบูชาและวัตถุมงคล ไม่ทำการบูชาด้วยไฟและน้ำเป็นสื่อ บางครั้งวัตรปฏิบัติเหล่านี้ยังไม่เป็นที่รับรู้ของคนทั่วไป การพยายามสร้างสังคมพุทธในอุดมคติตลอดจนวัตรปฏิบัติที่แตกต่างจากพุทธศาสนิกชนทั่วไปทำให้คนส่วนใหญ่มอง

ว่าอโศกเป็นขบวนการที่มีเป้าหมายต่อต้านโครงสร้างสังคม โดยเฉพาะอาจเป็นอันตรายต่อสถาบันพระพุทธศาสนาที่มีสถานะถูกต้องตามกฎหมาย (Monastic Accusation Committee 1989) ท้ายที่สุด มหาเถรสมาคมได้มีคำสั่งให้สีกพระโพธิรักษ์ ขอให้ตัดคำสั่งมหาเถรสมาคม ที่ให้สละเพศบรรพชิตและความผิดฐานอุปสมบทให้ผู้อื่น โดยไม่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ รวมถึงขอให้ร่างกายเลียนแบบพระภิกษุสงฆ์ นักบวชอโศกได้เปลี่ยนมาห่มจีวรสีกรรวมทั้งเปลี่ยนคำเรียกจาก “พระ” เป็น “สมณะ”

ยุค “อโศก” สร้างสัมพันธ์กับสังคมภายนอก (พ.ศ. 2531 - 2539) ในช่วงทศวรรษ 2530 เป็นยุคที่อโศกพยายามสร้างสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมากขึ้น รวมทั้งขยายเครือข่ายของชุมชนชาวอโศกไปทั่วประเทศไทย นอกจากชุมชนศูนย์กลางที่ชาวอโศกเรียกว่า “ราชธานีอโศก” ที่จังหวัดอุบลราชธานีแล้ว ก็เริ่มมีเครือข่าย “ญาติธรรม” ขึ้นในหลายจังหวัด และมีการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ เพื่อรองรับกิจกรรมของชุมชนและญาติธรรม ตั้งแต่ด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา การประชาสัมพันธ์ เช่น มูลนิธิธรรมสันติ (พ.ศ. 2520) สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม (พ.ศ. 2527) กองทัพนวัตกรรมมูลนิธิ (พ.ศ. 2527) ในเวลานั้น กลุ่มญาติธรรมได้รวมตัวกันสร้างชุมชนขึ้นในหลายแห่ง โดยแต่ละชุมชนก่อร่างสร้างตัวมาด้วยหยาดเหงื่อแรงกายของผู้ศรัทธาที่มุ่งมั่นจะสร้างชุมชนสำหรับ “นักปฏิบัติธรรม” กล่าวได้ว่า การทำงานหนักเป็นสิ่งที่ชาวอโศกให้คุณค่ามาอย่างคงเส้นคงวา ผลลัพธ์ปรากฏว่าองค์กรในเครือข่ายชาวอโศกค่อย ๆ เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ รวมทั้งขยายช่องทางให้ผู้เข้ามาร่วมกิจกรรมในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้คนทั่วไปสามารถลองเข้าไปมาปฏิบัติธรรมได้

“อโศก” หลังห้วงวิกฤตเศรษฐกิจประเทศไทย (พ.ศ. 2540 - ปัจจุบัน) ในแง่หนึ่งวิกฤตเศรษฐกิจใน พ.ศ. 2540 เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่สนับสนุนให้ขบวนการอโศกเปิดตัวสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ผ่านการนำเสนอวิถีชีวิตที่เน้นพึ่งตัวเอง กินอยู่อย่างเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ เศรษฐกิจแบบพึ่งตัวเองนี้สอดคล้องกับแนวคิด “วัฒนธรรม

ชุมชน” และการ “คืนสู่รากเหง้าของชุมชน” ที่ให้ความสำคัญกับสถาบันชุมชน (Nartsupha 2001: 45 - 63; Wasi 1999) โดยเริ่มแพร่หลายและขยายตัวอย่างต่อเนื่องนับจากช่วงปลายทศวรรษ 2520 จนถึงต้นทศวรรษ 2530 (Tanthuvanit & Surapinit 1995: 8 - 9; Mukdawijitra 2005: 17 - 18) ในช่วงเวลานี้ ชุมชนอโศกได้กลายเป็นทางเลือกให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ โดยไม่ขัดแย้งกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการนำมาปรับใช้อย่างกว้างขวางในเวลานั้นอีกด้วย ชุมชนอโศกหลายแห่งได้กลายเป็นชุมชนตัวอย่างและเป็นแหล่งเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน รวมทั้งนักเศรษฐศาสตร์บางกลุ่ม (Kaewthep 2001; 2006; 2007a; 2007b; 2008; Puntasen 2006)

จากพัฒนาการดังกล่าวจะเป็นบทพิสูจน์ได้ว่า อโศกไม่ได้เป็นชุมชนที่แยกตัวออกจากสังคม นัยทางสังคมของ “ศีล” ทำให้อโศกเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ผ่านการตีความ “ศีล” ในหลายระดับ นอกจากการสร้างสังคมอโศกของตัวเองให้เป็นสังคมที่ผู้คนปฏิบัติศีลอย่างเคร่งครัดแล้ว อโศกยังพยายามเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมภายนอกผ่านการเคลื่อนไหวทางการเมือง อโศกพยายามทำให้การปฏิบัติศีลที่กระทำในระดับปัจเจกที่จำกัดอยู่เฉพาะในชุมชนอโศก หรือสร้าง “ชุมชนยูโทเปีย” ไม่อาจเพียงพอ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำ “กองทัพธรรม” ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกในเครือข่ายชาวอโศกเข้าร่วมเคลื่อนไหวชุมนุมทางการเมือง (McCargo 1997) ตั้งแต่เหตุพฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 กระทั่งนำมาสู่การรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) การชุมนุมต่อต้านรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ในช่วง พ.ศ. 2549 ร่วมกับพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ต่อเนื่องมาถึงยุครัฐบาลสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ กองทัพธรรมยังได้เป็นกองกำลังหลักร่วมเคลื่อนไหวร่วมกับ กปปส. โดยเริ่มต้นจากการต่อต้านพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม

ที่ผลักดันภายใต้รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร นำมาสู่การชุมนุมที่ต่อเนื่องและยาวนานถึง 204 วัน ท้ายที่สุดจบลงด้วยการรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) กล่าวได้ว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของอโศกตลอด 4 ทศวรรษเป็นเครื่องทดสอบถึงความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมภายนอกที่เป็นอยู่

จากการสำรวจของผู้เขียนใน พ.ศ. 2559 สามารถประมาณจำนวนสมาชิกที่อยู่ประจำในชุมชนอโศกทั้งหมดได้ราว 1,300 คน โดยกระจายอยู่ในชุมชนอโศก 18 แห่ง ทั่วประเทศไทย (ดูภาพที่ 1 แผนที่เครือข่ายชุมชนอโศก และตารางที่ 1 เกณฑ์การจัดประเภทชุมชนชาวอโศก) ชาวอโศกแบ่งสถานะของชุมชนออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ 1) พุทธสถาน 2) สังฆสถาน และ 3) อาวาสสถาน รวมถึงชุมชนในเครือข่ายที่ยังไม่ได้รับการเลื่อนสถานะจากหมู่กลุ่ม พุทธสถานและสังฆสถานเป็นชุมชนชาวอโศกที่ประกอบด้วยชุมชนนักบวชชุมชนฆราวาส และโรงเรียนสัมมาสิกขา ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ส่วนอาวาสสถานเป็นชุมชนของชาวอโศกที่มีเพียงญาติธรรมอยู่รวมเป็นชุมชนตามแนวทางที่สมณะโพธิรักษ์วางไว้ โดยยังไม่มีนักบวชพำนักอยู่ประจำ อาวาสสถานทั้งเก้าแห่งที่มีอยู่ในปัจจุบันเพิ่งได้รับการก่อตั้งในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 มีจำนวนสมาชิกในแต่ละชุมชนตั้งแต่ 2 - 20 คน

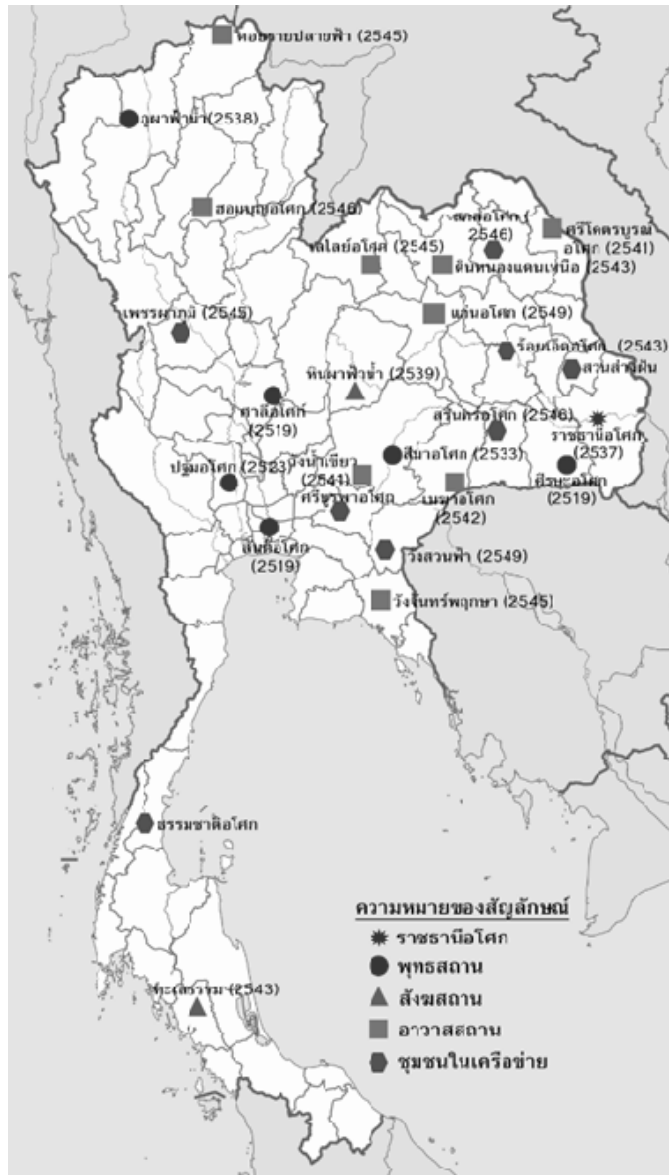
ตารางที่ 1: เกณฑ์การจัดประเภทชุมชนชาวโอตอก

ชื่อชุมชน	ปีก่อตั้ง	ที่ตั้ง	ภูมิภาคทางภูมิศาสตร์	เกณฑ์		
				นักบวช	โรงเรียน	พื้นที่ชุมชน (ไร่: โดยประมาณ)
พุทธสถาน						
สันตือโตก	2519	กรุงเทพฯ	กลาง	✓	✓	300
ควลือโตก	2519	นครสวรรค์	กลาง	✓	✓	20 - 30
ศรีชะอโตก	2519	ศรีสะเกษ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	✓	✓	170
ปฐมโตก	2523	นครปฐม	กลาง	✓	✓	150
สิมวโตก	2533	นครราชสีมา	ตะวันออกเฉียงเหนือ	✓	✓	50
ราชธานีโตก	2537	อุบลราชธานี	ตะวันออกเฉียงเหนือ	✓	✓	400
ภูฟ้าทำนุ	2538	เชียงใหม่	เหนือ	✓	✓	100
สังฆสถาน						
หินผาทำนุ	2539	ชัยภูมิ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	✓	✓	16
ทะเลธรรม	2543	ตรัง	ใต้	✓	✓	12

ตารางที่ 1: เกณฑ์การจัดประเภทชุมชนชาวอโศก (ต่อ)

ชื่อชุมชน	ปีก่อตั้ง	ที่ตั้ง	ภูมิภาคทางภูมิศาสตร์	เกณฑ์			ชาวชุมชนที่อยู่ประจำ (คน: โดยประมาณ)
				นักบวช	โรงเรียน	พื้นที่ชุมชน (ไร่: โดยประมาณ)	
อวาตสถาน							
วังน้ำเขียว	2541	นครราชสีมา	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	40	15
ดอยรายปลายฟ้า	2545	เชียงราย	เหนือ	-	-	75	20
หอมบุญอโศก	2546	แพร่	เหนือ	-	-	100	2
เล็ลย์อโศก	2545	เลย	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	34	7
แก่นอโศก	2549	ขอนแก่น	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	16	7
เมฆาอโศก	2542	บุรีรัมย์	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	20	3
ดินหนองแดนเหนือ	2543	อุดรธานี	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	120	20
ศรีโคตรบูรณ์อโศก	2541	นครพนม	ตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	50	10
วังจันทร์พุกงา	2545	จันทบุรี	ตะวันออก	-	-	70	2 - 3

มีชาวอโศกที่ประจําอยู่ในแต่ละชุมชนทั่วประเทศราว 1,300 คน

ภาพที่ 1 แผนที่เครือข่ายชุมชนอโศก

หมู่บ้าน: กิน - อยู่ - ใช้ชีวิตของชุมชนฆราวาส

พุทธสถานปฐมมอโคก หรือ ชุมชนปฐมมอโคก เป็นชุมชนแห่งแรกของชาวอโคก และเป็นชุมชนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจสูงสุด เมื่อย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2527 การออกแบบและก่อสร้างชุมชนเกิดจากความคิดและหยาดเหงื่อของชาวอโคกด้วยตนเอง การปฏิบัติธรรมในช่วงแรก ๆ ของปฐมมอโคกเป็นไปอย่างยากลำบาก สถานที่แห่งแล้ง และกันดาร วันหนึ่ง ๆ คนหนุ่มสาวในชุมชนช่วยกันปักกวาดเช็ดถู ทอเสื่อ ทอผ้า ทำนา เพาะเห็ด ถอนหญ้า ฯลฯ เกษตรกรรมเป็นงานหลักเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของคนในชุมชน มีทั้งปลูกผักกินเองและเก็บตามธรรมชาติ ในช่วงสร้างชุมชน ทั้งคนวัดทั้งหญิงชายต่างก็มีงานล้นมือ อีกทั้งในช่วงแรกชุมชนยังไม่เปิดประตูต้อนรับคนทั่วไปเสียทีเดียว ผู้ที่เดินเข้ามาในชุมชนต่างเป็นญาติธรรมที่หมูกุ่มไว้ใจ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา กลุ่ม *รวมบุษยธรรม* ที่เข้ามาจัดค่ายธรรมะ รวมถึงบุคคลและบางหน่วยงานที่ตั้งใจมาปฏิบัติธรรม ปฐมมอโคกยุคบุกเบิกเริ่มก่อร่างสร้างตัวได้ใน 6 ถึง 7 ปี จากพื้นที่ว่างเปล่าก่อเกิดเป็นหาดทราย แมกไม้ ลำธาร ภูเขา มีชื่อว่า ภูเขาอิสรเสรีภาพ แม่น้ำ ภราดรภาพ เกาะสันติภาพ น้ำตกสมรรถภาพ ลำธารบูรณภาพ หาดหาบหิน หาดทรายขาว เนินหินผา ภายหลังเริ่มมีคนสนใจมาเยี่ยมชมโครงการ บางคนมาขอทำรายการเผยแพร่ทางโทรทัศน์ แต่กรรมการชุมชนไม่อนุญาต เพราะ “ชุมชนยังสร้างไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ ทั้งยังเห็นว่าชุมชนเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ไม่ใช่สถานที่ท่องเที่ยวสำหรับคนทั่วไป”

สำหรับคนภายนอกที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกชุมชน แต่สนใจปฏิบัติตามแนวทางของชุมชน เรียกว่า “คนข้างวัด” หรือ “ญาติธรรม” คนกลุ่มนี้พยายามรักษาศีล 5 หรือศีล 8 อย่างเคร่งครัด กินมังสวิรัต ร่วมกิจกรรมสำคัญกับชุมชน และจะได้เลื่อนสถานะเป็น “คนวัด” ต่อเมื่อ 1) เข้ามาทดลองอยู่ในชุมชนในฐานะ “อาคันตุกะ” ก่อน เป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี มีฐานงานรองรับ 6 เดือนขึ้นไป และต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน 2) สรุปผลการปฏิบัติธรรมและแจ้งความเป็นอยู่ให้หมูกุ่มรับรู้

ในทุกสัปดาห์ สำหรับผู้ชายแจ้งให้สมณะ ส่วนผู้หญิงแจ้งให้สิกขมาตุทราป 3) ต้องขึ้นทำวัตรเช้า สวดมนต์ ฟังธรรม 4) ต้องผ่านการเข้าร่วมงานอบรมธรรมประจำปีของชาวอโศก โดยเฉพาะงานปลูกเสกพระ หรือ งานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหาริย์ อย่างน้อย 2 ครั้งขึ้นไป 5) ขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกชุมชนกับนายทะเบียน เพื่อนำเสนอคณะกรรมการชุมชนพิจารณา และต้องผ่านการรับรองจากที่ประชุมด้วยมติเอกฉันท์เท่านั้นจึงเข้าอยู่ในสถานะคนวัดได้ ผู้มาสมัครเป็นสมาชิกชุมชนอโศกยังต้องผ่านเงื่อนไขปลีกย่อยอื่น เช่น ต้องผ่านการตรวจสุขภาพ โดยเฉพาะผู้ติดเชื้อเอชไอวีจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาเป็นสมาชิก ทั้งนี้เมื่อผ่านขั้นตอนทั้ง 5 จึงมีสิทธิ์ขอซื้อบ้านพร้อมที่ดินในชุมชน เมื่อต้องการออกจากชุมชนก็จะคืนเงินที่ได้จ่ายค่าที่ดินและบ้านให้

การใช้ชีวิตในชุมชนอโศกเป็นความพยายาม “ลดความสัมพันธ์” บางกรณียัง “ตัดความสัมพันธ์” กับพันธะทางสังคมที่รื้อชีวิตชีวิตของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นเกียรติยศ ชื่อเสียง ทรัพย์สินเงินทอง กามอารมณ์ รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคมบางลักษณะออกไป ดังเช่น “พ่อสอาด” ผู้ได้รู้จักอโศกครั้งแรกใน พ.ศ. 2526 จากการแอบเข้าไปสืบสวนพฤติกรรมสมณะโพธิรักษ์และชาวอโศกในงานปลูกเสกพระแท้ ๆ ของชาวอโศกที่พุทธสถานศิระษะอโศก ตามคำสั่งของหน่วยเหนือที่ในเวลานั้นที่หวาดระแวงว่าอโศกอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ พ่อสอาดส่งลูกน้องมาอัดเสียงเทศน์ของสมณะโพธิรักษ์และส่งเทปไปเปิดฟังที่กองร้อยเพื่อจับพินิจ “เราก็เอาเทปไปฟังแบบจับผิดพ่อท่าน แต่พอเอาเทปมานั่งฟังนอนฟังพ่อก็รู้สึกทำไมมันเข้าทำดี ในประเทศไทยมันมีสังคมแบบนี้ด้วยหรือ ฟังแล้วเขาสอนแต่สิ่งดี ๆ ให้ลดอบายมุข ให้ปฏิบัติศีลก็ไม่เห็นเป็นพิษเป็นภัยอะไร” หลังจากนั้น พ่อสอาดก็เริ่มเข้ามาที่ชุมชนเพื่อสังเกตพฤติกรรมชาวอโศกด้วยตาตัวเอง วันหนึ่งระหว่างที่กำลังอัดเสียงก็มีคนเดินมาสะกิดข้างหลัง “บ่ต้องมาจอบเบิ่ง [แอบดู] อยู่ดอก เขาอัดไว้ให้แล้ว” พ่อสอาดไม่รู้ว่าในเวลานั้นชาวอโศกก็มีเครื่องอัดเสียงที่เอาไว้อัดเทปธรรมะเพื่อให้คนทั่วไปมาหยิบยืม

และชาวโศกต่างก็รู้ว่าพ่อสอาดเป็น “นักสืบ” ที่แอบเข้ามาเก็บข้อมูล หลังจากนั้นมา ชาวโศกก็ได้เชิญให้ผู้พันสอาดเข้าออกชุมชนเพื่อสืบสวนหาข้อมูลตามที่ต้องการได้ ตลอดเวลา ไม่ต้องทำตัวลับ ๆ ล่อ ๆ อีกต่อไป

พ.ต.ท. สอาด เล่าว่าตัวเองค่อย ๆ นำแนวทางของโศกมาปรับใช้ในชีวิต โดยเริ่มลดอบายมุขอย่างเหล้าบุหรี่ งดเที่ยวกลางคืน เลิกเล่นการพนันได้ พร้อมกับฝึกฝน การกินอาหารมังสวิรัต เมื่อมีศรัทธา พ่อสอาดจึงได้มาสมัครเป็นญาติธรรมด้วยการเข้ามาช่วยงานอยู่ที่ศีรษะโศก ราว พ.ศ. 2527 ผู้พันสอาดได้นำลูกหลานของชาวโศก ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ที่หลบหนีเข้าป่าให้กลับมา มอบตัวและนำอาวุธมอบที่ศาลากลางจังหวัด พ่อสอาดได้นำทหารตำรวจ และ ข้าราชการชั้นผู้น้อยให้ปรับตัวผู้ก่อการร้าย หลังจากนั้นไม่นานก็มีคำสั่งให้ผู้พันสอาด ไปเป็นรองผู้กำกับการป้องกันและปราบปรามที่จังหวัดเชียงใหม่ “ถ้าพ่อขึ้นไปรับ ตำแหน่งที่นั่นพ่อต้องฆ่าคนอีกเป็นร้อยเป็นพันถึงจะจัดการปัญหาเสพติดได้ นายก็ บอกว่าแกต้องไปนะไม่ไปไม่ได้นะ” ด้วยหน้าที่การงานที่ต้องสังหารชีวิตของผู้คนบวก กับความเบื่อหน่ายกับการทุจริตในวงการทหาร จึงเป็นเหตุผลให้พ่อสอาดตัดสินใจ ลาออกจากตำรวจตระเวนชายแดน

จากเรื่องราวชีวิตของพ่อสอาด นิยาม “ความเป็นโศก” พิจารณาได้จากการ ปฏิบัติ ได้แก่ ถือศีล 5 ละอบายมุข กินมังสวิรัต และเข้ามาสัมพันธ์กับหมู่กลุ่ม ซึ่งเปิด โอกาสให้นักปฏิบัติธรรมแต่ละคนเป็นผู้ “สร้างโจทย์” หรือหาวิธีฝึกฝนปฏิบัติธรรม ภายใต้งैอนไขของแต่ละคน ผู้คนที่เข้ามาใช้ “ชีวิตแบบโศก” ส่วนหนึ่งต่างก็ พยายาม “ลดความสัมพันธ์” และในบางกรณีอาจเป็นการ “ตัดความสัมพันธ์” สิ่ง ยั่วยวนที่รื้อรัดชีวิตของผู้คน เช่นเกียรติยศ ชื่อเสียง ทรัพย์สินเงินทอง กามารมณ์ ความสัมพันธ์ในครอบครัวและความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งหลายออกไป พร้อมทั้งสร้าง ชุมชนสงฆ์ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสังคมอีกแบบหนึ่งขึ้นมา ด้วยเหตุนี้หลายชีวิตในโศก จึงเป็นชีวิตที่ต้องปรับตัวในสองโลกระหว่างโลกในชุมชนโศกและโลกนอกชุมชนที่พบ ทั้งความสมานฉันท์ ความตึงแย้ง และความขัดแย้ง

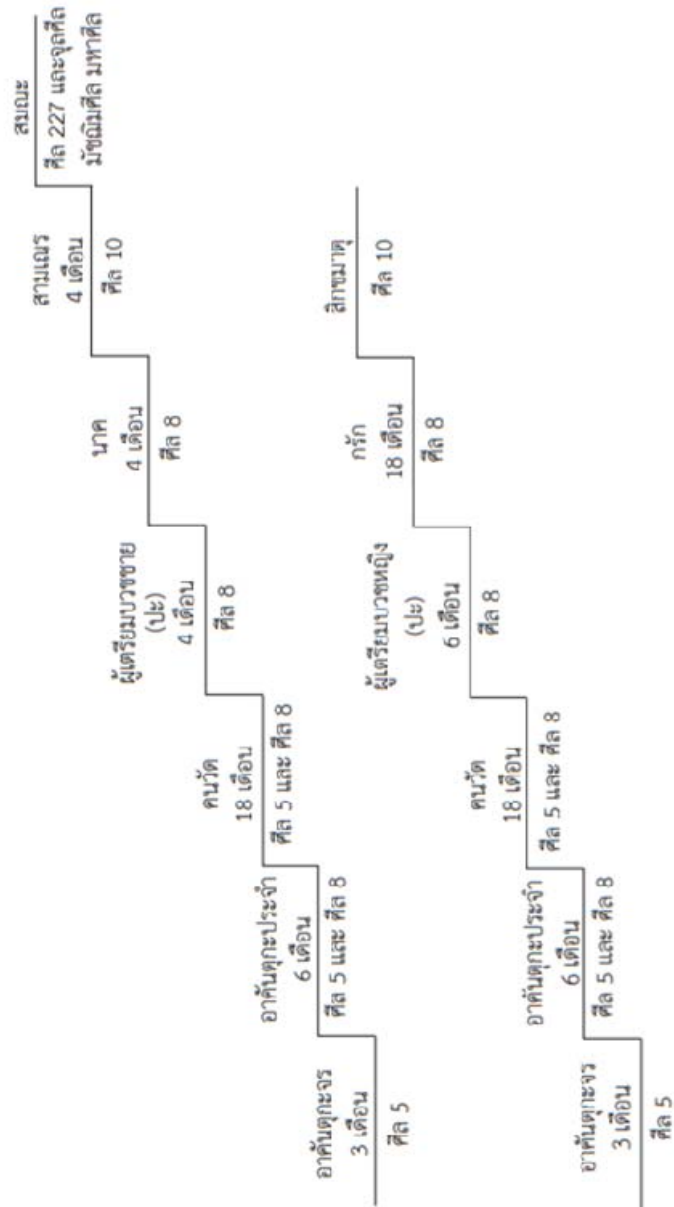
ภาพที่ 2
สมณะโพธิรักษ์ ผู้นำชาวอโศก

ภาพที่ 3 พุทธสถานปฐมอโศกใน พ.ศ. 2528

พุทธสถาน: ชุมชนนักบวชกับศาสนปฏิบัติ

ชุมชนปฐมอโศกแบ่งสถานะทางสังคมของผู้คนได้หลายระดับชาวอโศกจะมีเกณฑ์ที่ใช้วัดความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมของตัวเองได้ผ่าน “ฐานศีล” อีกทั้งฐานศีลตั้งแต่ระดับต่ำไปจนถึงฐานศีลระดับสูงยังผูกกับสถานะ หรือที่ชาวอโศกเรียกว่า “ฐานะทางธรรม” ที่แต่ละคนจะได้รับ ชาวอโศกแบ่งฐานะในชุมชนออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ นักบวชและฆราวาส เรียงลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ 1) นักบวช ได้แก่ สมณะ เทียบเท่าพระภิกษุในพุทธศาสนา ส่วนสิกขมาตุ เทียบเท่าสามเณร 2) ผู้เตรียมบวช แบ่งย่อยจากสูงไปต่ำ ได้แก่ สมณุตเทส หรือ สามเณร, นาค (กรณีนักบวชชาย), กรัก (กรณีนักบวชหญิง) และ “ปะ” (ย่อมาจาก “ปฏิบัติ”) 3) คนวัด ผู้ชายเรียกว่า อารามิก ส่วนผู้หญิงเรียกว่า อารามิกา 4) อาคันตุกะประจำ และ 5) อาคันตุกะจร (ดูภาพที่ 4 สถานะและการเลื่อนสถานะของชาวอโศก) ส่วนการรักษาศีลของคนในชุมชนมีหลายระดับ สมณะต้องถือจุลศีล ส่วนสามเณรและสิกขมาตุถือศีล 10 คนวัดมีทั้งถือศีล 5 และศีล 8 ส่วนนักเรียนถือศีล 5 หรือสูงกว่าหากพร้อมจะปฏิบัติ ในอโศกยอมรับว่ามีบางคนถือ “ศีลเคร่ง” หรือฐานศีลสูงได้โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในสถานะนักบวช

ภาพที่ 4 สถานะและการเคลื่อนไหวของชาวอโศก

นอกเหนือจากการสร้างวินัยให้เพิ่มขึ้นผ่านการรักษาศีลอย่างเคร่งครัดในหมู่กลุ่มอโศกยังอนุญาตให้ “ลดฐานศีล” ของตัวเองได้ เช่น จากคนวัดถือศีล 8 สามารถลงมาถือศีล 5 หรือจากนักบวชลดฐานศีลจาก 227 ข้อ ลงมาถือศีล 5 หรือศีล 8 ซึ่งจะทำให้สถานะในชุมชนเปลี่ยนไปด้วย ในหมู่มุขมอโศกเรียกคนที่ลดสถานะตัวเองจากบรรพชิตมาเป็นฆราวาสว่า “ทิต” ทิตคนหนึ่งให้เหตุผลของการลดฐานศีลว่า “เมื่ออยู่สถานะสูงขึ้นย่อมต้องถือศีลที่สูงขึ้น อินทรีย์พละหรือกำลังเราไม่พอมันว่าด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม เราก็สามารถลดฐานศีลตามกำลังที่เราปฏิบัติได้ เพื่อที่เราจะอยู่ได้ในชุมชนต่อไป”

“...ในปฐมอโศก ‘ฐาน’ หรือ ‘ฐานะ’ ของแต่ละคนไม่เท่ากัน บางคนมีกำลังอ่อน กลาง หรือมีกำลังแข็งแรงมากที่จะควบคุมกิเลสได้ดี ได้เก่ง ได้แข็งแรง นักปฏิบัติธรรมไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดทั้งนักบวชและฆราวาส ต้องรู้จักตัวเอง รู้จักฐานะของตัวเอง เรามีภูมิ มีอะไรแค่ไหน มีอินทรีย์พละมากน้อยเพียงใด แข็งแรงแค่ไหนให้ประเมินตัวเองและปฏิบัติอยู่ในฐานศีลนั้น...”

[Interview Samana Bodhirak (Phothirak) 2016]

สมณะและสิกขมาตุมีหน้าที่รักษาและกำกับการรักษาศีลและวินัยของฆราวาสและบรรพชิต หนึ่งในกิจกรรมสำคัญของชาวอโศกคือการ “เช็คศีล” หรือ “เตวิชโช” ทุกวันอังคาร เวลา 18.00 - 20.00 น. ทั้งนักเรียนและคนวัดจะแลกเปลี่ยนปัญหาของการรักษาศีล มีสมณะ สิกขมาตุ เป็นผู้ให้คำแนะนำและแก้ไข การเช็คศีลแบ่งได้ทั้งกลุ่มใหญ่และย่อย เช่น กลุ่มนักเรียน กลุ่มคนวัด โดยแต่ละคนจะทบทวนและสารภาพกับหมู่กลุ่มว่าตัวเองได้ละเมิดศีล หรือทำผิดระเบียบชุมชนเรื่องใดบ้างจากศีลเรื่องเล็ก ๆ เช่น ฆ่าสัตว์ ฆุง มด พุดจาส่อเสียด นอกจากการเช็คศีลหมู่กลุ่มยังเปิด

โอกาสให้คนอื่นได้ “ชี้ชุมทรัพย์” หรือการกล่าวโทษ ว่ากล่าวตักเตือนกันและกัน ผู้ถูกกล่าวโทษก็มีสิทธิ์ชี้แจงให้คนในหมู่มิตรรับทราบ ในกรณีที่หมู่มิตรพบว่าสมาชิกได้ทำผิดศีลเรื่องใหญ่ ๆ อาทิ ลักขโมยเงิน มีเพศสัมพันธ์กับคนที่ไม่ใช่คู่ครอง คน ๆ นั้นจะเข้าสู่กระบวนการสอบสวน หาหลักฐาน และตัดสินของคณะกรรมการชุมชน แม้ว่าทำผิดศีลจริงและการทำผิดนั้นเท่ากับละเมิดกฎหมายบ้านเมือง อโศกก็มักไม่แจ้งความดำเนินคดีที่สถานีตำรวจ แต่คนผู้นั้นจะกลายเป็น “บุคคลต้องห้าม” หมดสถานภาพของการเป็นชาวอโศกและห้ามเข้าทุกพุทธสถาน โดยมีกำหนดเวลาตามความผิดตั้งแต่ 1 - 7 ปี

มีข้อสังเกตว่าการลงโทษผู้ที่ทำผิดศีลร้ายแรงโดยให้ออกจากหมู่มิตร ทำให้ชุมชนปฐมอโศกยังคงรักษาการปฏิบัติศีลที่เข้มแข็งไว้โดยเฉพาะในกลุ่มนักรบ ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 จากกลุ่มสงฆ์เล็ก ๆ ที่แดนอโศก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในเวลานั้นมีพระสงฆ์ 21 รูป เณร 2 รูป และสิกขมาตุจำนวนหนึ่งใน พ.ศ. 2559 เครือข่ายอโศกทั้งประเทศมีนักรบรวมกัน 126 รูป มีสมณะ 99 รูป สิกขมาตุ 24 รูป และสามเณร 3 รูป² อาจเพราะในทัศนะของสมณะโพธิรักษ์ การบวชเป็น “อาชีวะ” หรือ สัมมาอาชีวะ ผู้ที่จะใช้ชีวิตนักรบต้องเรียนรู้ - ฝึกฝน - อบรมตัวเองให้พร้อมก่อนบวช คนที่จะบวชต้องเข้ามาเรียนรู้และใช้ชีวิตเป็นชาวชุมชนก่อน และฝึกฝนให้อยู่ในฐานศีลต่ำ เมื่อปฏิบัติจนเป็นที่พอใจคน ๆ นั้นก็ขอเลื่อนไปอยู่ในฐานศีลที่สูงขึ้นได้ เมื่อตัดสินใจบวชต้องสมัครเป็น “อารามิก” อย่างน้อย 1 ปีก่อน จากนั้นจึงได้สถานะเป็น “ผู้ปฏิบัติ” หรือที่เรียกว่า “ปะ” ซึ่งแบ่งได้เป็น “ปะชาย” และ “ปะหญิง” ต้องดำรงสถานะ “ปะ” อย่างน้อย 4 เดือน จึงได้รับพิจารณาให้เป็น “นาค”³ และต้องดำรงสถานะนาคอย่างน้อย 4 เดือนเช่นกัน จึงได้พิจารณาเลื่อนขึ้นเป็น

² ส่วนใหญ่นักรบมักสึกออกไปด้วยเหตุผลสุขภาพ มีบ้างที่ทั้งตัวนักรบและ / หรือครอบครัวที่อยู่ภายนอกไม่ต้องการรบกวนให้ชุมชนต้องดูแลรักษา จึงมารับตัวกลับไปอยู่ที่บ้าน.

³ ผู้ขอเลื่อนฐานะตั้งแต่ “ปะ” ขึ้นไป ต้องแจ้งความจำนงต่ออุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จะนำเรื่องเข้าหมู่มิตร ขอให้หมู่มิตรพิจารณาเพื่อลงมติ กรณีมติสงฆ์เห็นเป็นเอกฉันท์จึงจะเลื่อนฐานะขึ้นได้ แต่ถ้าพิจารณาแล้วยังไม่

สามเณร หลังจากนั้นต้องดำรงสถานะสามเณรอีกอย่างน้อย 4 เดือน จึงได้พิจารณาให้บวชเป็นสมณะ กระบวนการเลื่อนสถานะเป็นสมณะจึงกินระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปีเป็นอย่างเร็ว นักบวชใหม่ทั้งหมดต้องไปปฏิบัติธรรมที่พุทธสถานภูผาฟ้าหน้าที่เป็นป่าทึบและดอยสูงอีกอย่างน้อย 5 ปี สมณะโพธิรักษ์จึงย้ายนักบวชใหม่ให้ไปอยู่ประจำพุทธสถานแต่ละแห่ง

สมณะโพธิรักษ์เห็นด้วยว่าความเสื่อมของพุทธศาสนาเหตุผลหนึ่งเกิดจากการมีนักบวชหญิง โดยอ้างอิงถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าได้ปรารภไว้ตอนอนุญาตให้มีภิกษุณีรูปแรก โศกจึงวางระเบียบสำหรับนักบวชหญิงอย่างเข้มงวดและควบคุมจำนวนสิกขมาตุให้มีจำนวนจำกัด โดยได้กำหนดอัตราส่วนการมีสิกขมาตุ ต่อ “กรั๊ก” หรือ ผู้เตรียมบวชหญิง ต่อ “ปะหญิง” หรือ ผู้ปฏิบัติหญิง เท่ากับ 6: 1: 2 หากมีสิกขมาตุ 6 รูป จะรับกรั๊กเพิ่มได้ 1 คน และมีปะหญิงเพิ่มได้ 2 คน นอกจากนั้น ยังกำหนดอัตราส่วนระหว่างสมณะกับสิกขมาตุ ในอดีตกำหนดให้บวชสมณะ 4 รูป จึงรับบวชสิกขมาตุ 1 รูป ต่อมาแก้ไขให้บวชสมณะ 3 รูป จึงรับบวชสิกขมาตุได้ 1 รูป ปัจจุบันมีนักบวชใหม่เฉลี่ยแค่เพียงปีละ 1 ถึง 2 รูปเท่านั้น บางปีก็ไม่มีสมณะบวชใหม่

ในช่วง พ.ศ. 2530 คนที่เข้ามาอยู่ในโอศกส่วนใหญ่มีเป้าหมายคือการบวช โดยใช้เวลาไม่นานนักก็ได้ขึ้นสถานะเป็นนักบวช ขณะที่ในระยะหลังการได้รับสถานะนักบวชขอโศกกินเวลานานหลายปี เหตุผลสำคัญมาจากสถานะนักบวชอยู่ภายใต้วินัย - กฎเกณฑ์สูงที่สุดในชุมชน เวลาเดียวกันนักบวชส่วนใหญ่ต้องทำงานไม่ต่างจากชาวชุมชน ต้องฝึกฝนทักษะ / ความรู้ทางธรรมเพื่อเทศน์ญาติธรรมในหลาย ๆ โอกาส โดยมี “ภันเต” หรือนักบวชรุ่นพี่เป็นผู้ดูแล ยิ่งนักบวชของฝ่ายหญิงยิ่งเป็นได้ยาก ผู้เตรียมบวชหญิงหลายคนต้องค้างอยู่ในสถานะ “ปะ” และ “กรั๊ก” ไม่ต่ำกว่า 10 ปี

(ต่อ) ควรให้เลื่อนฐานะแม่เพียงเสียงเดียว ผู้นั้นต้องอยู่ในฐานะเดิมต่อไป ตามระยะเวลาที่หมุ่สงฆ์จะกำหนดให้ใหม่ตามเงื่อนไขของแต่ละคน หรือแม่เห็นควรให้เลื่อนฐานะได้แต่อาจมี “ข้อแม่” เล็ก ๆ น้อย ๆ ได้เช่นกัน.

ไม่ได้เลื่อนสถานะเป็นสิกขมาตุ นอกจากนั้นนักบวชส่วนหนึ่งต้องเคลื่อนย้ายไปประจำชุมชนอื่นในทุก ๆ 1 ปี ซึ่งอายุและสุขภาพมักเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ปรับตัวไม่ได้ รวมถึงนักบวชยังมีภารกิจเช่นเดียวกับฆราวาส เช่น ทำงานตามฐาน ทำหน้าที่เป็นครูสอนหนังสือ ตอนนี้หลายคนในอโศกมองเรื่องการบวชเปลี่ยนไป ฆราวาสอาจปฏิบัติให้อยู่ในฐานศีลของนักบวชได้หรือฝึกฝนกระทั่งมีสถานะเป็น “นักบวชในร่างฆราวาส”

“...คุณคิดว่าการบวชคืออะไร? การบวชอาจจะดูว่ามีอะไรเคร่งขรึม ละเอียดขึ้น แต่ถึงแม้เราจะไปบวชแล้ว หากเราสามารถเข้าใจสาระสัจจะและฝึกฝนจนมีพละอินทรีย์เพียงพอ เราก็สามารถเอากิจนั้น ๆ มาทำที่ตัวเราได้ แต่สมณะไม่สามารถทำบางสิ่งบางอย่างที่ฆราวาสทำได้ ขอบข่ายการทำงานมันกว้างกว่ากัน อีกอย่างในเวลานี้ สมณะของเราผมคิดว่ามีพอแล้ว ไม่จำเป็นที่จะดันรนเพิ่มจำนวนขึ้นอีก แต่แรงงานที่จะมาทำงานพวกนี้ก็ยังขาดอยู่อีกมาก...”

[Interview Chondi (alias) 2016]

“...พอเราสมัครบวช ฐานศีลสูงขึ้น กรอบมันรัดเรามากขึ้น ความอิสระที่เราจะทำตัวเหมือนฆราวาสทั่วไปจะลดลง อย่างสิกขมาตุไม่มีสิทธิ์ใช้เงิน อย่างอาเป็นปะยังใช้เงินได้โครงสร้างแบบนี้จะบีบให้เราต้องปฏิบัติเคร่งครัดขึ้น ถ้าเรายินดีทำมันก็จะช่วยให้เราลดละกิเลสได้มากขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่าฆราวาสจะเป็นอรหันต์ไม่ได้ ไม่ได้ผูกขาดแต่นักบวช เรื่องภูมิธรรมมัน

ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติของแต่ละคน เพียงแต่การมีสถานะ
นักบวชช่วยดันให้เราไปถึงเป้าหมายได้ง่ายขึ้น...”

[Interview Pafanuan (alias) 2016]

สถานะนักบวชจึงแตกต่างจากฆราวาสในเชิงสัญลักษณ์ รวมทั้งมีหน้าที่สำคัญคือให้ปรึกษาในด้านการปฏิบัติธรรม ทำงาน ใช้ชีวิตประจำวันในชุมชน ฯลฯ ชาวอโศกหลายคนเห็นตรงกันว่าจำนวนนักบวชที่มีอยู่ไม่มากไม่ได้เป็นปัญหา ขอเพียงให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดอย่างเคร่งครัดของชุมชนและปรับตัวให้เข้ากับหมู่กลุ่มได้ ลักษณะหนึ่งที่น่าประหลาดในขบวนการอโศก คือการเน้นวิธีปฏิบัติแบบรวมหมู่ (Sirikanchana 1997: 131 - 134) งานศึกษาส่วนหนึ่งชี้ให้เห็นว่าสันติอโศกพยายามเน้นย้ำและสร้างสังคมที่ดี แทนที่จะเน้นเรื่องผู้ปกครองที่ดีเหมือนที่ปฏิบัติจนเป็นธรรมเนียมในหมู่สังฆกระแสนหลัก (Satha - Anand 1990: 396 - 400) ขณะที่งานวิจัยบางส่วนชี้ว่าการเกิดขึ้นของอโศกเป็นผลลัพธ์จากวิกฤตเศรษฐกิจ ที่เคลื่อนออกจากคุณค่าดั้งเดิมในสังคมหรือคุณค่าที่เคยเชื่อเคยยึดถือถูกทำให้แตกเป็นเสี่ยง ๆ โดยเฉพาะความตึงเครียดที่เกิดในกลุ่มชนชั้นกลางในเมืองที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจการเมืองไทย อโศกเป็นเหมือน “กำแพง” ที่ชนชั้นกลางใช้รับมือกับความไม่แน่นอนและปัญหาทางศาสนาที่ดำรงอยู่ ด้วยการพยายามสถาปนาชุดจริยธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติแบบรวมหมู่ (Jackson 1989: 216 - 218; Taylor 1990: 145 - 153; Fuengfusakul 1993: 179 - 180)

ภาพที่ 5 กลุ่มญาติธรรมกำลังเช็คศีล

โรงเรียนสัมมาสิกขา: พื้นที่หล่อหลอมความเป็นอโศก

ทศวรรษ 2520 เป็นช่วงที่นักบวชอโศกนำกองทัพอธรรมจาริกเพื่อเผยแพร่ธรรมะทั่วประเทศไทย กลุ่มอาชีพหนึ่งที่ศรัทธาอโศกอย่างเหนียวแน่นมักเป็นครู ประชาบาลที่อยู่ตามต่างจังหวัด บุคคลสำคัญคือ ครูหินชนวน อโศกตระกูล และ ครูแรงเกื้อ ชาวหินฟ้า เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งและวางแนวทางการศึกษาของปฐมอโศก จนใน พ.ศ. 2528 ได้เกิดโรงเรียนพุทธธรรมวินยาธิการขึ้น เพื่อสอนธรรมะให้กับลูกหลานญาติธรรม การศึกษาเริ่มเป็นรูปเป็นร่างขึ้นใน พ.ศ. 2534 ในรูปแบบหลักสูตร การศึกษานอกโรงเรียน โดยนักเรียนกิน - อยู่ - ใช้ชีวิตในปฐมอโศก แต่ทุกวันเสาร์ - อาทิตย์ จะเดินทางไปเรียนที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในกรุงเทพฯ ในที่สุดได้ขออนุญาตตั้งโรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศกสำเร็จใน พ.ศ. 2535 โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศกมีสถานะเป็นโรงเรียนเอกชนการกุศลตามมาตรา 15 (3) ประเภทการศึกษา

สงเคราะห์และการศึกษาพิเศษภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พุทธศักราช 2525 นอกจากสัมมาสิกขาปฐมอโศก ปัจจุบันยังมีโรงเรียนสัมมาสิกขาที่เกิดขึ้นในชุมชนอโศกอีก 7 แห่ง และวิทยาลัยอาชีวศึกษาอีก 2 แห่ง

โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศกผลิตนักเรียนออกไปแล้ว 27 รุ่น รวมแล้วกว่า 700 คน โรงเรียนมีครูผู้สอนหรือที่ชาวอโศกเรียกว่า “ครู” แบ่งเป็น 2 ประเภท 1) ครูฐานงาน และ 2) ครูวิชาการ แบ่งเป็นครูฐานงาน 15 คน และครูวิชาการ 10 คน มีทั้งคนวัด นักบวชและญาติธรรมที่มาเป็นครู การเป็นครูขึ้นอยู่กับความสมัครใจโดยไม่รับค่าจ้างและค่าตอบแทน “แต่อย่างน้อยต้องรักษาศีล 5 อย่างเคร่งครัดและทานมังสวิรัต แต่บางครั้งก็มีญาติธรรมจากข้างนอกที่กินเนื้อสัตว์ แต่ส่วนใหญ่คนที่รู้จักเราและมาเป็นครูก็จะเลิกกินเนื้อสัตว์ได้ กรณีที่ยังกินเนื้อสัตว์ และยังคงติดเหล้า ติดบุหรี่ก็ยังมีน้อยมาก” ศีลและวินัยยังทำหน้าที่กำกับการใช้ชีวิตประจำวันของนักเรียน เห็นได้จากการแต่งกายของนักเรียนที่นี้แตกต่างจากนักเรียนทั่ว ๆ ไป ทั้งนักเรียนชายและหญิงสวมชุดม่อฮ่อมสีน้ำเงินสด กางเกงขายาวแบบชาวานาสำหรับนักเรียนชาย และผ้าถุงสำหรับนักเรียนหญิง คล้ายกับเครื่องแบบของคนวัด รวมทั้งไม่สวมรองเท้าหุ้มนิ้วเท้าหรือส้นเท้า ไม่เฉพาะเครื่องแบบ แต่วิธีการเรียนรู้ของนักเรียนที่นี้ก็ดูจะแตกต่างออกไปด้วย “ศีลเด่น - เป็นงาน - ชาญวิชา” คือ คำขวัญของโรงเรียนสัมมาสิกขา “ศีล” เป็นคุณสมบัติข้อแรกสุดที่โรงเรียนพยายามสร้างให้กับนักเรียน นักเรียนแต่ละคนมีคะแนนพฤติกรรม 100 คะแนน จะถูกตัดคะแนนเมื่อทำผิด ขึ้นอยู่กับระดับความผิด แบ่งได้ตั้งแต่ระดับ “หยาบน้อย” ไปจนถึง “หยาบมาก” อาทิ แขนงผ้าไว้โดยไม่ชักถูกหัก 2 คะแนน กินไข่ - กินเนื้อสัตว์ถูกหัก 15 คะแนน นำกล้องถ่ายรูป โทรศัพท์ ฯลฯ เข้ามาในชุมชนถูกหัก 15 คะแนน ใช้เงินถูกหัก 20 - 30 คะแนน ได้เสีย รวมถึงหลักทรัพย์มีมูลค่าตั้งแต่ 1,000 บาทขึ้นไป ให้ลาออก⁴

⁴ ในแต่ละภาคการศึกษา ถ้าหากคะแนนที่ถูกตัดสะสมเกิน 25 คะแนน โรงเรียนจะถือว่าเด็กคนนั้นมีพฤติกรรม “ว่านอนสอนยาก” อาจถูกกล่าวตักเตือน ทำทัณฑ์บน ไปจนถึงเขียน ถ้าถูกหัก 50 คะแนนขึ้นไป นักเรียนอาจถูกพิจารณาให้เข้าชั้น ย้ายพุทธสถาน หรือ ไล่ออก.

“...แม้ว่าจะจะเป็นนักเรียนแต่เราก็ให้ถือศีลข้อ 1 ถึง 5 อย่างเคร่งครัด ไม่ใช่ศีล 5 ธรรมดา เช่น ยุงกัดตบไม่ได้ ถ้าเพลอตบก็ต้องเช้คศีลให้เด็กทำความดีเพิ่ม กินเนื้อสัตว์ไม่ได้ ลักขโมย หยิบของโดยเจ้าของไม่อนุญาต ไม่ได้ ศีลที่นักเรียนฝึกกันมากคือศีล 3 โรงเรียนไม่ถึงกับไม่อนุญาตให้มีแฟน นักเรียนจะแอบชอบใครคงไปห้ามไม่ได้ แต่ในปฐมอโศกไม่อนุญาตให้เด็กเดินควงกัน คู่กันสองต่อสองก็ไม่ได้ ถ้าเกิดไปแตะเนื้อต้องตัวกัน ทางโรงเรียนจะให้เด็กย้ายไปเรียนพุทธสถานอื่นทันที...ส่วนในช่วงปิดเทอมโรงเรียนจะแจกสมุดเช้คศีลให้นักเรียนเขียนสารภาพว่าตอนที่อยู่ที่บ้านตัวเองทำผิดศีลอะไรบ้าง นักเรียนต้องนำสมุดเล่มนี้มาส่งให้ครูตอนเปิดเทอม ถ้านักเรียนสารภาพว่าทำผิดศีลก็ต้องทำความดีที่วัดเพิ่มหรืออุทิศวันหยุดตอนตอนปิดภาคเรียน...”

[Interview Aek (alias) 2016]

“เป็นงาน” คือคุณสมบัติรองลงมา ส่วนความรู้ทางวิชาการนั้นโรงเรียนให้ความสำคัญเป็นเรื่องสุดท้าย สำหรับนักเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก การทำงานถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียน “การเรียนที่นี้จะเน้นการบูรณาการว่านักเรียนได้ความรู้อะไร เช่นออกแรงก็เป็นวิทยาศาสตร์ การคำนวณตัวเลข - ขายของสินค้าในฐานะงานก็เป็นคณิตศาสตร์ จะเอาคะแนนเหล่านี้ใส่ในรายวิชาต่าง ๆ เพิ่มเติมจากการเรียนในห้องเรียนปกติ” ในชุมชนปฐมอโศกประกอบด้วย “ฐานงาน” 16 ฐานงาน ได้แก่ 1) ศาลาค้า 1 - ศาลาค้า 2 - ร้านปฐมบุญนิยม 2) ชวนกิน 3) ฐานเข็วดี 4) ฐานพลาภิบาล 5) โรงแซมพู 6) ฐานไฟฟ้า - ประปา 7) ฐานสื่อสารบุญนิยม 8) ศาลาช่าง

หรือฐานช่างซ่อมบำรุง 9) ศูนย์เจาะวิจัยสมุนไพรรไทย 10) ฐานกลด 11) ฐานกสิกรรม
ไร้สารพิษ 12) โรงปุ๋ย 13) ร้านอาหารมังสวิรัตินมอโศก (มรฐ.) 14) ฐานตัดเย็บ
เสื้อผ้า 15) ดินอุ้มดาว (ฐานขยะ) และ 16) ฝ่ายการเงิน เกือบทุกฐานงานจะรับ
นักเรียนเข้าไปเป็นแรงงาน

“...หนูขอเปลี่ยนฐานไปทุกเทอม เพราะหนูอยากฝึก
หลายทักษะและไม่อยากให้ตัวเองติดอยู่กับที่ใดที่หนึ่ง
มากเกินไป หนูว่าชุมชนเขากล้าเสียกับเรา ถึงเราทำผิด
ทำถูกเขาก็ไม่ว่า ตอนแรกอยู่ฐานชวนกิน ครูจะให้เรา
เป็นลูกมือรุ่นพี่ไปก่อน ช่วยหั่นวัตถุดิบ อยู่ฐานนี้ไปไม่กี่
อาทิตย์หนูก็ทำกับข้าวเป็นเลย แล้วรุ่นหนูต้องเวียนไป
ทำงานที่ร้านอาหารมังสวิรัติด้วย สนุกมากเพราะว่าได้
ขายของและได้กินด้วย พอมีประสบการณ์ขึ้นมาครูก็จะ
ถามว่าอยากทำกับข้าวหน้าเตาไหม? เลยได้ทำขายเลย
กลายเป็นว่าเราทำกับข้าวเป็นตั้งแต่ตอนนั้น ไปอยู่ที่
ไหนก็หยิบอะไรมาทำกับข้าวได้...”

[Interview Praew (alias) 2016]

“...ที่ผ่านมารองเรียนก็เป็นการศึกษาทางเลือกก็ไม่มี
ปัญหาอะไรกับกระทรวงศึกษาธิการ อาจมีปัญหาเรื่อง
แข่งขันการสอบเข้ามหาวิทยาลัยบ้าง เวลา สมศ.
(สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ
การศึกษา) มาตรวจ เราไม่เก่งเรื่องการทำเอกสาร แต่
สิ่งที่คุ้มครองเราอยู่ คือ บ้าน - วัด - โรงเรียน ความเป็น
บ้าน - วัด - โรงเรียนทำให้เราผ่านการประเมินอย่าง

เฉียดฉิวมาตลอด ถ้าไม่มีบ้าน - วัด - โรงเรียนเราไม่มี
ทางผ่าน จะพูดว่าการศึกษาของเรามันไม่ได้เรื่องเลยก็
ได้นะ แต่โครงสร้างทำให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้
เพราะว่าเรามีแหล่งวัดอุทิศ มีแหล่งการเกษตร มีฐาน
งาน มีโรงงาน โครงสร้างตรงนี้ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้
ได้ ทำให้เราได้รับรางวัลดีเด่น ทั้งที่ระบบของโรงเรียน
เรายังไม่ดีเลยถ้าเทียบกับโรงเรียนข้างนอกทั่วไป”

[Interview Aek (alias) 2016]

ปัจจุบัน สัมมาสิกขาปฐมอโศกเปิดรับสมัครนักเรียนเข้าศึกษาเฉพาะชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1⁵ วิธีพิจารณาเด็กเข้าเรียนใช้การสัมภาษณ์ทั้งนักเรียนและผู้ปกครอง
โรงเรียนใช้การสอบสัมภาษณ์และเข้าค่าย ผู้อำนวยการโรงเรียนเน้นย้ำถึงปรัชญา
สถาบันว่า “โรงเรียนสัมมาสิกขาของชาวอโศก ไม่ใช่โรงเรียนสงเคราะห์คน แต่เป็น
โรงเรียนสร้างคน ฝึกคน ชัดเกล้าคนให้แกร่งด้วยคุณธรรม จนเป็นที่พึ่งของสังคมได้”
ระเบียบการที่โรงเรียนแจกให้ผู้ปกครองในวันรับสมัครให้ข้อมูลถึงกฎเกณฑ์ของ
นักเรียนสัมมาสิกขาที่ต้องปฏิบัติไว้อย่างครบถ้วน สำหรับชีวิตประจำวันโดยทั่วไปของ
นักเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก ตื่นนอนราว 4.40 น. เริ่มเรียนหนังสือราวตี 5 และเข้า
ฐานงานราว 7 โมงเช้า นักเรียนต้องมาทำวัดเช้าที่ศาลาร่วมกับชาวชุมชน เกือบ
9 โมง จะถูกปล่อยจากฐานงานให้ไปฟังธรรมที่ศาลาและกินอาหารเที่ยงนักเรียนมา
เข้าฐานงานอีกครั้งในเวลาบ่ายโมงไปจนถึงราว 4 โมงเย็น หลังจากนั้นจะเป็นเวลาว่าง

⁵ โรงเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศกไม่รับสมัครนักเรียนเข้าศึกษาต่อในระดับชั้น ม.4 ผู้อำนวยการฯ ได้
เหตุผลว่า นักเรียนที่เข้ามาใหม่ยังไม่ได้รับการฝึกฝนศีลธรรมในวิถีทางของชาวอโศก เมื่อต้องอยู่ใน
ฐานะ “รุ่นพี่” แต่ยังไม่ปฏิบัติดีได้ไม่เคร่งครัด “รุ่นน้อง” จึงไม่ยอมรับ นับแต่นั้นมาสัมมาสิกขาปฐม
อโศกจึงมีนโยบายรับเฉพาะนักเรียน ม.1.

120 | วารสารไทยคดีศึกษา ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2562)

2 ชั่วโมง 6 โมงครึ่ง เป็นเวลาเรียนในห้องอีกครั้ง จนถึงราว 2 ทุ่ม เป็นการประชุมระหว่างนักเรียนกับครูและเข้านอนไม่เกิน 3 ทุ่ม (ดูตารางที่ 2 เวลาและกิจกรรมของนักเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก)

ตารางที่ 2: เวลาและกิจกรรมของนักเรียนสัมมาสิกขาปฐมอโศก

เวลา	กิจกรรม
04: 40 น.	ตื่นนอนและทำธุระส่วนตัว
05: 00 น.	เข้าชั้นเรียน
06: 30 น.	เข้าแถวเคารพธงชาติ
07: 00 น.	เข้าฐานงาน
09: 00 น.	กิจกรรมทำความสะอาดฟิงเทคส์ และรับประทานอาหารเช้า
12: 00 น.	เข้าชั้นเรียน
13: 00 น.	เข้าฐานงาน
16: 00 น.	เวลาส่วนตัว ทำการบ้าน / อ่านหนังสือ
18: 00 น.	เข้าชั้นเรียน
19: 00 น.	ทำวัตรเย็น
20: 00 น.	พบสนทนาหรือครูประจำชั้น
20: 30 น.	เข้านอน

ในวันสอบสัมภาษณ์คัดเลือกเข้าเรียนเริ่มต้นขึ้นในช่วงเช้าเวลา 9.30 น. แบ่งสัมภาษณ์ออกเป็น 2 รอบ ระหว่างนักเรียนและผู้ปกครอง ในห้องสอบสัมภาษณ์ผู้ปกครองเดินเข้ามาในห้องอย่างสรวมเพียงคนเดียว คณะครูที่ประกอบด้วยชาวมุขและนักบวชกว่า 20 คน นั่งรายล้อมโต๊ะประชุม สมณะเริ่มต้นด้วยคำถามว่า รู้จักโรงเรียนสัมมาสิกขาของชาวอโศกตั้งแต่เมื่อไร? รู้จักได้อย่างไร? เคยมาร่วม

กิจกรรมอะไรกับชาวโศกหรือไม่? ถ้าเคย เคยมาร่วมกิจกรรมอะไรบ้าง? รู้สึกกับกิจกรรมนั้นอย่างไร? คณะครูถามคำถามต่อมาว่าในเวลาว่างหรือวันหยุด ผู้ปกครองทำอะไรกับเด็กบ้าง? เด็กติดโทรศัพท์ โทรศัพทมือถือ คอมพิวเตอร์หรือไม่? ในช่วงท้ายของการสัมภาษณ์ ครูคนหนึ่งย้ำกับผู้ปกครองว่า “ให้ลูกมาเรียนที่นี่ เด็กไม่ได้สบายนะ ต้องกินอาหาร 2 มื้อนะ เอาลูกมาอยู่ที่นี่การฝึกฝนเด็กของคุณแต่ละคนไม่ได้ทำกันง่าย ๆ” หลังจากผ่านสัมภาษณ์ ผู้ปกครองและเด็กต้องไปเข้าค่าย “ดูตัว” เป็นเวลาราว 10 วัน โดยให้ตื่นตี 4 กินวันละ 2 มื้อ ฝึกทำงานและปฏิบัติธรรม ขั้นตอนสุดท้ายคือการคัดเลือกโดยคณะกรรมการ ประกอบด้วยครูนักเรียนปัจจุบันและตัวแทนศิษย์เก่าร่วมออกเสียงว่าจะรับหรือไม่รับใครเข้าเรียนผ่านการยกมือ มีทั้งการรับเข้าเรียนด้วยมติเอกฉันท์ รับเข้าเรียนแบบมีเงื่อนไขหรือคัดค้าน กรณีคัดค้านคณะกรรมการผู้คัดค้านจะให้เหตุผลแก่ที่ประชุม ถ้าหากทุกคนในที่ประชุมเห็นด้วยก็จะไม่รับเด็กคนนั้นเข้ามาเรียน

ผู้ปกครองของเด็กหลายคนมักให้เหตุผลที่ส่งลูกมาเรียนที่นี่ไปในทิศทางเดียวกันว่า “เพราะกลัวว่าถ้าลูกใช้ชีวิตอยู่ที่บ้านลูกจะเสียคน สังคมข้างนอกรวมทั้งโรงเรียนเดี๋ยวนี้อันตราย อย่างน้อยส่งลูกมาเรียนที่นี่เขาน่าจะปลอดภัย” สังเกตได้ว่านักเรียนที่เข้ามาเรียนในยุคแรก ๆ มาจากครอบครัวที่พ่อแม่เป็นญาติธรรม จึงได้รับการปลูกฝังมาแล้วในระดับหนึ่งก่อนเข้ามาใช้ชีวิตในชุมชน ขณะที่ในปัจจุบันนักเรียนมักมีปัญหาครอบครัว พ่อแม่หย่าร้าง ที่บ้านไม่มีเงินส่งลูกเรียน ผู้ปกครองบางคนกลัวว่าถ้าลูกใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกก็จะกลายเป็นเด็กมีปัญหา

“...ผมใกล้จะจบชั้น ป.6 แล้วครูประจำชั้นผมเป็นศิษย์เก่าสัมาสิกขา ผมถามเขาว่ามีที่เรียนที่ไหนที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก? ครูผมก็บอกว่ามีโรงเรียนของชาวโศก แต่ไม่ใช่ว่าจะอยู่ง่ายนะ พอผมตอบตกลงครูก็พามาเลย ตอนนั้นมาสมัครที่บ้านราชก่อน แต่ผมสอบไม่

ติดเพราะตอนเข้าค่ายดูพฤติกรรมผมเล่นมากไปหน่อย
ที่บ้านราชต้องเข้าค่ายดูตัวตั้ง 20 วัน ที่ปฐมอโศกเข้า
ค่ายดูตัวแค่ 10 วันเอง แต่ผมก็ผ่านแบบมีเงื่อนไชนะ
เข้ามาเรียนแล้วต้องรีบปรับปรุงตัวให้ดี...”

[Interview Cola (alias) 2016]

“...โรงเรียนนี้จะฝึกเด็กตั้งแต่ ม.1 เขาจะเอาเด็กมาเข้า
ค่ายก่อน 10 วัน ฝึกเหมือนอยู่ในชุมชนให้ถอดรองเท้า
ทำงาน ถือศีล 5 การเข้าค่ายก็จะดูว่าเด็กทนไหม
ต้องดูที่ตัวเด็กด้วยว่าอยากมารีเปล่า บางคนที่ไม่
สุขภาพ ชอบโวยวายเขาก็ไม่เอา ตอนลูกชายเข้ามาเรียน
ตอนผู้ชายร่วมรุ่น 6 ถึง 7 คน ตอนนี้เหลือ 2 คน ยิ่งโต
ขึ้นเด็กยิ่งทำผิดกฎเยอะ มีหลายแบบทั้งฆ่านก ฆ่า
กระรอกเอากิน ที่นี้เขาห้ามฆ่าสัตว์ห้ามกินเนื้อสัตว์ ถ้า
กินถือว่าผิดร้ายแรงมาก หรือบางทีก็ออกไปในเชิงชู้สาว
โรงเรียนมีกฎระเบียบว่าห้ามนักเรียนชายและหญิง
พูดคุยหรืออยู่กันตามลำพัง ต้องอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่ม...”

[Interview Tem (alias) 2016]

ในทุกภาคการศึกษา บุคคลจากทั้ง 4 ฝ่าย ได้แก่ สมณะ / สิกขมาตุ ครูประจำ
วิชา ครูประจำฐานงาน และตัวแทนคนวัด จะมาประชุมเพื่อประเมินการเลื่อนชั้นของ
นักเรียนเป็นรายบุคคล กรณีพบนักเรียนมีปัญหาในการรักษาศีลหรือปรับตัวให้เข้ากับ
ชุมชน หรือไม่ผ่านการประเมินศีลข้อใดข้อหนึ่งในแต่ละภาคการศึกษา คณะครูใน
ชุมชนจะส่งนักเรียน “ซ่อมศีล” ด้วยการส่งไปใช้ชีวิตและเรียนหนังสือตลอดปี

การศึกษาที่พุทธสถานภูผาฟ้า น้ำ นักเรียนต้องขอมศีลจนกว่าคณะครูที่ดูแลอยู่จะ
ประเมินให้ผ่าน และถ้าครูที่ส่งตัวนักเรียนมาพร้อมรับกลับ นักเรียนจะได้รับอนุญาต
ให้กลับมาใช้ชีวิตตามปกติในชุมชนเดิม ยกเว้นกรณีที่นักเรียนยังคงทำผิดซ้ำหรือ
พฤติกรรมไปในทางที่เลวร้ายลง การไล่นักเรียนออกถือเป็นหนทางสุดท้าย “ให้ถือ
เป็นวิบากของเด็กคนนั้น”

ย้อนกลับไปในปี พ.ศ. 2527 โรงเรียนสัมมาสิกขาเป็นรูปธรรมหนึ่งของอโศกที่
นำการศึกษาซึ่งเป็นกลไกของรัฐมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ชาวปฐมอโศกรุ่นแรก ๆ ที่เข้า
มาก่อน - ร่าง - สร้างชุมชน คนเหล่านี้เคยเป็นหนุ่มสาวที่ปัจจุบันได้แก่ตัวลง นักเรียน
จึงเป็นแรงงานสำคัญที่ทำให้ขบวนการนี้ก้าวเดินต่อไปได้ กล่าวได้ว่าโรงเรียนสัมมา
สิกขาเป็นกลยุทธ์การสร้างกลไกเชิงสถาบันที่อโศกใช้ผลิตซ้ำศาสนิกชนที่มีโอกาส
กลับมาเป็นคนวัดหรือออกไปใช้ชีวิตเป็นญาติธรรม ทำให้เมล็ดพันธุ์แห่งความเป็น
อโศกเติบโตขึ้นในสังคม

ปฐมอโศก: ชุมชนทางศีลธรรม

ในพุทธศาสนา ไม่ปฏิเสธว่าความยากง่ายของการเข้าถึงธรรมเกี่ยวข้องกับ
สภาพแวดล้อมที่คนอาศัยอยู่ ชีวิตของคนที่ติดอยู่ในอาลัย หรือ กามคุณ 5 คือ รูป (สิ่ง
ที่ตามองเห็น) เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่กายสัมผัส) คนผู้นั้นย่อมเข้าถึงธรรมได้
ยากกว่า ด้วยเหตุนี้ การบรรลุธรรมเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลวางตัวเองให้อยู่ห่างจากกาม
นั้น การใช้ชีวิตเป็นสมณะและการสละบ้านเรือน หรือ อนาคาริก เท่านั้นอันเป็น
เงื่อนไขให้คนบรรลุเป้าหมายได้สมบูรณ์ เช่นที่พระไตรปิฎกได้ระบุว่า

“เมื่อมีศรัทธาแล้วย่อมตระหนกว่า ‘การอยู่ครองเรือน
เป็นเรื่องอดีต เป็นทางแห่งธุลี การบวชเป็นทางปลอด
โปร่ง การที่อยู่ครองเรือนจะประพาศพรหมจรรย์ให้
บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วนดุจสังข์ขัด มิใช่ทำได้ง่าย ทางที่

ดี เราควรโกนผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาหวัดพัสด์ร้ออก
จากเรือนบวชเป็นบรรพชิต’ ต่อมา เขาละทิ้งกอง
โภคสมบัติน้อยใหญ่ และเครื่องยานน้อยใหญ่ โกงผม
และหนวดนุ่งห่มผ้ากาสาหวัดพัสด์ร้ออกจากเรือนบวชเป็น
บรรพชิต...”

*(Phra traipidok phāsā Thai chabap
mahā cūlā long kōn na rāt
witthayālai lem thī sipsōng 1996)*

ด้วยเหตุนี้ วิถีของบรรพชิตและฆราวาสที่ควรจะเป็นคือการละความผูกพันที่มี
ต่อโลกด้วยการสละบ้านเรือน ครอบครั้ว ความมั่งคั่ง มาสู่การใช้ชีวิตที่มกน้อย -
สันโดษ - ยากจน ไม่ผูกพันอยู่ในกามารมณ์ เพราะเชื่อว่าการปฏิบัตินี้จะช่วยขัดเกลา
จิตวิญญาณอันนำไปสู่การหลุดพ้นจากทุกข์หรือนิพพานจากกรรมของชุมชนปฐมอโศก
ข้อปฏิบัติของชุมชนศีลธรรมนี้ไม่เพียงกำกับความสัมพันธ์ระหว่างคน “ใน” แต่ยัง
ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคน “ใน” และ คน “นอก” ชุมชน ดังคำบอกเล่าของ
ชาวอโศก ด้วยช่วงวัยและประสบการณ์ที่แตกต่างได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้
ความหมายแก่ชีวิตในชุมชนปฐมอโศกที่แตกต่าง

“...อยู่ที่นี้จะมีเงิน มีโทรศัพท์ใช้ก็ไม่ได้ จะเตะฟุตบอลก็
ไม่ได้ ออกไปนอกชุมชนก็ไม่ได้ บางครั้งผมต้องขอ
อนุญาตครูใช้โทรศัพท์ไประบายให้พ่อแม่ฟัง ผมมี
ปัญหากับครูมากที่สุด ครูบางคนถ้าเห็นเราร้ายแล้ว เขา
ก็จะมองเราร้ายตลอด จับผิดเราไปเรื่อย ๆ ...ตอนเช้า
มาอยู่ที่นี้แค่อาทิตย์แรกผมอยากหนีกลับบ้านเลย เรียน
อยู่ ม.1 ม.2 นี้แหมงโคตรอยากออกจากโรงเรียนเลย แต่
พอขึ้นชั้น ม.3 เริ่มจะเข้าใจ ตอน ม.1 ม.2 เราถูกกดดัน
ให้ต้องปรับตัวเป็นพิเศษไป พอ ม.3 เริ่มชินทุกวันนี้ผม

ขอบปฐมมโศกนะ ถ้าไม่มีครุมาคอยจับผิดปฐมมโศกจะ
เป็นชุมชนในฝันของผมเลย...”

[Interview Satang (alias) 2016]

“...ครอบครัวที่แรกก็ไม่ค่อยเห็นด้วยหรอก แต่เขาก็ไม่
ห้ามเพราะเขารู้ว่าเราเป็นคนมีเหตุผล เขารู้ว่าเราไม่ได้
ไปทำอะไรเสียหาย เราก็คุยกับสามีดี ๆ เราบอกว่าใน
ขั้นปลายชีวิตฉันขอความเป็นส่วนตัวหน่อยนะ หาเงิน
หาทองให้กับครอบครัว ไม่เคยบ่น เลี้ยงลูกมาจนทำงาน
ทำการได้หมดแล้ว จะไม่เอาอะไรจากเธ่ออีกแล้ว
นามสกุลก็ไม่เอาแล้ว เงินที่มีมาก็ให้ครอบครัวไปหมด
เลย ป้าไม่เอาบำนาญเลยสักบาทเดียว ป้าเอาบำเหน็จ
เป็นก้อนแล้วใช้หนี้ให้ครอบครัวหมด ล้างทุกอย่างให้
เกลี้ยงแล้วมาอยู่โศกเลย ไม่ใช่เราไฟแรงอะไรนะ
แต่เป็นความจริงใจว่าเราไม่ยอกได้อะไร ไม่ยอกเอา
ของใครอีกแล้ว จะพิสูจน์ว่าไปอยู่วัดโดยไม่มีอะไรเลย
มันจะอยู่ได้ไหม ก็อยู่มาได้เกือบ 20 ปี ไม่มีเงินสักบาท
มันก็ไม่ตายนะ...”

[Interview Rakbun (alias) 2016]

นอกจากนั้นจะเห็นว่าโศกได้สถาปนาชุดศีลธรรมจากวิถีปฏิบัติแบบรวมหมู่
ภายใต้โครงสร้างประกอบของ บ้าน - วัด - โรงเรียน สำหรับปฐมมโศก “ชุมชน” กับ
“ศีลธรรม” เป็นสิ่งที่ซ้อนทับ โดยมีโครงสร้างของศีลทำหน้าที่กำกับพฤติกรรมของ
ผู้คนในชุมชน เมื่อการทำผิดศีลเท่ากับทำผิดต่อชุมชนซึ่งมักตามมาด้วยบทลงโทษ

ด้วยเหตุนี้ชุมชนทางศีลธรรมของชาวอโศกจึงสามารถสร้างและรักษาฐานสมาชิกที่ปฏิบัติจริงจัง ในระดับที่เข้ามาเป็นชาวชุมชนให้เล็กและเข้มข้นที่สุด ขณะเดียวกันก็มีช่องทางอื่นสำหรับขยายฐานศาสนิกชนในระดับญาติธรรมและคนทั่ว ๆ ไป แม้ว่าบรรพชิตฆราวาส และนักเรียนจะถือเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการผลิตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชาวอโศกได้พิสูจน์ให้เห็นถึงความเคร่งครัดในการปฏิบัติธรรมและรักษาศีลได้อย่างคงเส้นคงวา ซึ่งพิสูจน์ได้จากการที่อโศกแทบไม่เคยได้รับข้อวิพากษ์วิจารณ์หรือถูกตั้งคำถามกับการเป็นพุทธพาณิชย์

กล่าวได้ว่า ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งการกระทำผ่านการฝึกฝนปฏิบัติมากกว่าการอ่อนน้อมปรารถนา การแสวงหาความจริงในพุทธศาสนา ไม่เกี่ยวกับการแสวงหาพระเจ้าในโลกของธรรมชาติ บทบันทึกพระธรรมคัมภีร์หรือประวัติศาสตร์ แต่อยู่ที่การปฏิบัติของปัจเจกบุคคลที่ต้องทำ “ความจริง” แห่งคำสอนให้เกิดขึ้นจริง ในประสบการณ์ของตนเอง (Satha - Anand 2002: 90 - 91) ที่สำคัญในพุทธศาสนา การใช้ชีวิตเพื่อตอบสนองความต้องการกับการใช้ชีวิตเพื่อลดความต้องการเป็นคนละชีวิตกัน ศาสนาพุทธไม่รับว่าการตอบสนองความต้องการเป็นคุณค่าสูงสุดอย่างเดียวของชีวิต การเข้าถึงความจริงในสภาวะธรรมนำไปสู่การลดความต้องการเป็นหนทางแห่งการดับทุกข์และพบความสุขที่แท้ ในแง่นี้โลกของประสบการณ์ความเชื่อเป็นโลกที่มีลักษณะปลายเปิดให้กับความเป็นไปได้เสมอ กล่าวได้ว่าการตีความหลักคำสอนในพระพุทธานุศาสนของชาวอโศกได้เปลี่ยนความเชื่อและศาสนปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญ ฉากแห่งชีวิตของชาวอโศกเป็นตัวอย่างที่เชื่อว่าการเป็นอริยบุคคลไม่ใช่เรื่องที่ไกลเกินเอื้อมและไม่ใช่เรื่องของบรรพชิต แต่ฆราวาสก็สามารถเข้าถึงสถานะอริยบุคคลได้ด้วยการรักษาศีลอย่างเคร่งครัด และการมุ่งสู่นิพพานกลายเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวัน

References

- Chantornvong, S. (1988). *Chumchon pathom 'asōk: kānsuksā phut yū thō pīa* [Pathom Asoke Community: A Study of a Buddhist Utopia]. Bangkok: Dharma Santi Foundation.
- Cohen, Anthony P. (1985). *The Symbolic Construction of Community*. London: New York, NY: Routledge.
- Durkheim, E. (1955). *The Elementary Forms of the Religious Life*. New York: The Free Press.
- Fuengfusakul, A. (1993). Empire of Crystal and Utopian Commune: Two types of contemporary Theravada reform in Thailand. *Sojourn: Journal of Social Issues in Southeast Asia*, 8(1), 153 - 183.
- Geertz, C. (1973). *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books.
- Hillery, G. A. (1995). Definitions of community: Areas of agreement. *Rural Sociology*, 20(2), 111 - 123.
- Jackson, P.A. (1989). *Buddhism, Legitimation and Conflict: The Political Functions of Urban Thai Buddhism*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Kaewthep, K. (2001). Chumchon sīsa 'asōk čhangwat sīsakēt [Sisa - Asoke community]. In Petprasert, N. (ed.), *Sawatdikān dōi phāk chumchon: klum phalittaphan* [Welfare by Community: Product Case Studies] (191 - 237). Bangkok: Political Economics Studies Center, Faculty of Economics, Chulalongkorn University.
- _____. (2006). Chāk thammik sangkhomniyom sū phut yū thō pīa: bot thotlōng sanē [From Dhammic Socialism to Buddhist Utopia: A Note]. In Wongkul, B. (ed.), *Phut thāt - phut tham* [Buddhadasa - Buddha Dham] (155 - 177). Bangkok: Saitharn Publication.
- _____. (2007a). A Radical Conservative Buddhist Utopia: The Asoke People. *Society and Economy*, 29(2), 223 - 233.

- Kaewthep, K. (2007b). Phut yū thō pīa: kōranī chumchon sīsa ‘asōk [Buddhist Utopia: A Study of Sisa - Asoke]. In Buadaeng, K.& Feungfusakul, A. (ed.), *Khām khōp fā hoksip pī chikēhāru thanābē* [Commemoration of the 60th birthday of Professor Dr. Shigeharu Tanabe] (175 - 214). Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organization).
- _____. (2008). Sētthasāt hāng kānhai [The Economics of Giving]. *Ratthasatsan*, 29(2), 116 - 132.
- McCargo, D. (1997). *Chamlong Srimuang and the new Thai politics*. London: Hurst.
- Monastic Accusation Committee. (1 9 8 9). *Pramūan ‘ēkkasān Kranīsunti ‘asōk* [Documenting the Case of Santi Asoke]. Bangkok: Monastic Accusation Committee.
- Mukdawijitra, Y. (2005). *‘Ān watthanathamchumchon: wāthasin læ kānmūang khōng chāttiphan niphon nēo watthanatham chumchon* [Reading Community Culture: Poetics and Politics of Community Culture Ethnography]. Bangkok: Samesky-books Publishing.
- Nartsupha, C. (2001). *Nēokhit sēnthakit chumchon: khōsanē thāng thritsadi nai bōribot tāng sangkhom* [The Economic Community Concept: A Theoretical Approach to Social Context]. Bangkok: Witheethas Project.
- Phra traipidok phāsā Thai chabap mahā čhulā long kōn na rāt wīthayālai lem thī sipsōng* [The Tripitaka in Thai Language by Maha Chulalongkorn Ratchawittayalai volume 12]. (1996). Bangkok: Maha Chulalongkorn Ratchawittayalai Printing House.
- Puntasen, A. (et al). (2006). *Sangkhro ‘ongkhwāmru kēokap sēthakit phōphāng* [Research on Community Sustainable Development in Thailand]. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Sanyawiwat, S. (1980). *Lak sangkhomwitthayā* [The Principles of Sociology]. Bangkok: Thai Watana Panich Publishing.
- Satha - Anand, S. (1990). Religious Movements in Contemporary Thailand: Buddhist struggles for modern relevance. *Asian Survey*, 30(4), 395 - 408.

- Satha - Anand, S. (2002). *Satthā kap panyā: botsonthanā thāng pratyā wādūai sātsanā* [Faith and Wisdom: A Philosophical Dialogue on Religion]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Sirikanchana, P. (1997). *Samnak santi 'asōk: khwāmpenmā læ bot-bāt thāng sātsanā nai sangkhom Thai* [Santi Asoke: Its Developments and Roles in Thai Society]. Bangkok: Centre for Buddhist Studies, Chulalongkorn University.
- Siriraksophon, B. (2016a). "Booniyom": *Asoka's Economic Ethics and Social Movements* (Master's Thesis in Anthropology, Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University).
- _____. (2016b). Talāt 'ā ri ya: sanām patibat tham læ kām khapkhūran thāng sangkhom khōng chāo 'asōk ["Noble Market": Asoka's Dhamma Practices and Social Movement], *Journal of Sociology and Anthropology (JSA)*, 35(2), 95 - 121.
- Tanabe, S. (2008). Introduction: Imagined and Imagining Communities. In Tanabe, S. (ed.), *Imagining Communities in Thailand: Ethnographic Approaches* (1 - 19). Chiang Mai: Mekong Press.
- _____. (2016). Introduction: Communities of Potential. In Tanabe, S. (ed.), *Communities of Potential: Social Assemblages in Thailand and Beyond* (1 - 18). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Tanthuvanit, N. & Surapinit, C. (1995). *Kām sangkhrō 'ongkhwāmru rūang 'ongkōn chāobān* [Knowledge Synthesis in Villager Organization]. Khon Kaen: Research and Development Institute, Khon Kaen University.
- Taylor, J. L. (1990). New Buddhist Movements in Thailand: An 'Individualistic Revolution', Reform and Political Dissonance. *Journal of Southeast Asian Studies*, 21(1), 135 - 154.
- Wasi, P. (1999). *Sētthakit phōphāng læ prachā sangkhom: nēothāng phlikfīn sētthakit sangkhom* [Sufficiency Economy and Civil Societies: The Way to Revitalize the Economy and Society]. Bangkok: Folk Doctor.

Yamklinfung, P. (et al). (1986). *Sangkhom chonnabot Thai* [Rural Thai society]. Bangkok: Faculty of Political Science, Chulalongkorn University.

Interviewees

Aek (alias). The director of Summa Sikkha School at Pathama - asoka. 2 May 2016.

Chondi (alias). A Pathama - asoka villager. 20 July 2016.

Cola (alias). A Matthayom 3 student of Summa Sikkha School at Pathama - asoka. 8 January 2016.

Pafanuan (alias). A Pathama - asoka villager. 16 June 2016.

Praew (alias). A Matthayom 6 student of Summa Sikkha School at Pathama - asoka. 6 May 2016.

Rakbun (alias). A Pathama - asoka villager. 2 January 2016.

Samana Bodhirak (Phothirak). The head master of the Asoka congregation. 19 May 2016.

Satang (alias). A Matthayom 3 student of Summa Sikkha School at Pathama - asoka. 8 January 2016.

Tem (alias). A student's parent. 2 April 2016.